

Justyna Nartowska

XXIII MAŁOPOLSKIE DNI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO „W RUCHU”

23. edycja Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego została zatytułowana „W ruchu”. Impreza, która tradycyjnie odbywa się w maju – w 2021 roku odbyła się podczas dwóch weekendów września (11–12 i 18–19). Jej program został nieco okrojony, jednak ułożony, jak zwykle, bardzo ciekawie. Motywem przewodnim był ruch i rozmaite aspekty mobilności: sport, turystyka, pielgrzymowanie, aktywność fizyczna, ale także ruch nieoczywisty, jak obrót pieniądza i przesyłek pocztowych. To tylko część tematów, które zostały poruszone podczas wrześniowych Dni Dziedzictwa. Uczestnicy odwiedzili łącznie osiem wyjątkowych zabytków na terenie Małopolski, w tym dwa w formie online. W każdym z wybranych do zwiedzania miejsc czekali gospodarze i przewodnicy (ekspersi i pasjonaci), którzy przygotowali ścieżki dydaktyczne i wyjątkowe opowieści. Zwiedzaniu i oprowadzaniu towarzyszył bogaty program – wystaw, gier i zabaw na świeżym powietrzu, warsztatów dla dzieci, pokazów i rajdów rowerowych. Dorośli chętnie uczestniczyli w oprowadzeniach i wykładach, dzieci miały okazję zagrać w gry terenowe, obejrzeć pokazy obrazujące życie w dawnych czasach czy po prostu twórczo ponudzić się w oczekiwaniu na zwiedzających opiekunów.

Jak co roku, została przygotowana również książka o prezentowanych miejscach i ich historii, zatytułowana *W ruchu*. Autorką publikacji jest Barbara Sadurska. Bezpłatny egzemplarz książki można było otrzymać w punktach informacyjnych Małopolskiego Instytutu Kultury. *W ruchu* Barbary Sadurskiej to już dziesiąty tom towarzyszący zwiedzaniu zabytków w ramach Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego. Serię zapoczątkowały reportaże historyczne Katarzyny Kobylarczyk. Później kulinarne, poetyckie, kryminalne i muzyczne teksty pisali dla Dni: Wojciech Nowicki, Jakub Kornhauser, Gaja Grzegorzewska oraz Jakub Puchalski. Świąty wyobrażone mieszają się w ich pisarstwie z wiernymi relacjami. Autentyczne, często pomnikowe postaci okazują się mieć wady, a wymyśleni bohaterowie stają przed nami jak żywi. Chętnie za nimi podążamy, eksplorując dopiero co poznane miejsca

OBIEKTY

11–12 WRZEŚNIA 2021

TRASA MAŁOPOLSKA

Droga żelazna nr 103 – stacja w Regulicach
Fabryka Lokomotyw „Fablok” w Chrzanowie
Pałac Thetschlów w Jaszczurowej
Muzeum Turystyki Górskiej na Markowych Szczawinach w Zawoi
– filmowe oprowadzanie online

18–19 WRZEŚNIA 2021

TRASA KRAKOWSKA

Kasa Oszczędności Miasta Krakowa
Kościół i klasztor Pijarów w Krakowie
Park im. dra Henryka Jordana w Krakowie
Poczta Główna w Krakowie – filmowe oprowadzanie online

11–12 WRZEŚNIA 2021 – TRASA MAŁOPOLSKA

Zwiedzanie trasy małopolskiej rozpoczęło się na stacji w **Regulicach**. Obiektem zainteresowania był siedmiokilometrowy odcinek **drogi żelaznej nr 103** łączący Sierszą Wodną, Trzebinę i Skawce. Przewodnicy zaprosili uczestników na przejażdżkę drezyną. 1 lipca 2017 roku, niemalże 118 lat po uroczystym otwarciu pierwszej linii kolejowej, rozpoczęła tu działalność Lokalna Kolej Drezynowa. W budynku zabytkowej stacji Regulice mieszczą się zbiory przypominające historię kolejnictwa oraz wystawa poświęcona linii nr 103.

Drugim przystankiem na małopolskiej trasie była **Fabryka Lokomotyw „Fablok”** w Chrzanowie, która działa nieprzerwanie od 1919 roku i jest najstarszą w Polsce. Wyjeżdżały z niej nowe parowozy, lokomotywy spalinowe i elektryczne oraz wagony motorowe, czyli luxtorpedy. Rekordu tych ostatnich nie pobito do dziś – trasa z Krakowa do Zakopanego zajmowała luxtorpedom 2 godziny i 18 minut. O historii Pierwszej Fabryki Lokomotyw w Polsce „Fablok” w Chrzanowie opowiedzieli członkowie Stowarzyszenia „Za Piecem”.

Zwiedzanie małopolskiej trasy zakończono w **Pałacu Thetschlów w Jaszczurowej**. Pałac należący do rodziny Thetschlów znajduje się między Wadowicami a Suchą Beskidzką, w okolicach jeziora Mucharskiego. Ten piękny, na co dzień niedostępny obiekt otoczony jest starym parkiem w stylu angielskim. Bryła pałacu wyróżnia się nie tylko niespotykanymi na tych terenach rozwiązaniami architektonicznymi, ale i fascynującą historią.

Pałac jest bowiem starszy od jeziora, nad którym się znajduje. Zabytek od stu lat niewiele się zmienił, za to pejzaż wokół niego jest w ciągłym ruchu.

Dodatkowym obiektem na trasie małopolskiej, zwiedzanym online, było **Muzeum Turystyki Górskiej na Markowych Szczawinach w Zawoi**. Historię jego wnętrza przybliżył film dokumentalny *Tu byłem* (premiera 11 września na YouTubie i Facebooku MIK-u) o Babiej Górze. Twórcy obecnej ekspozycji muzealnej najwięcej miejsca poświęcili samej Babiej Górze i rozwijającej się wokół niej turystyce. Niemalą rolę w tym procesie odegrały dwa nieistniejące już schroniska: Chata Zapałowicza na północnym stoku i drugie schronisko położone po przeciwnej stronie, tuż pod wierzchołkiem góry, powstałe z inicjatywy niemieckiego stowarzyszenia turystycznego Beskidenverein i oddane do użytku w 1905 roku. Sporo miejsca poświęcono też rozwojowi szlaków turystycznych i ich znakowaniu, wyeksponowano dawne ubiory i sprzęty turystyczne, a także pozostałości wyposażenia schroniska na Markowych Szczawinach.

18–19 WRZEŚNIA 2021 – TRASA KRAKOWSKA

Śladem nieodkrytych krakowskich miejsc wyruszono tydzień później (18 i 19 września). Pierwszym obiektem na tej trasie była **Kasa Oszczędności Miasta Krakowa przy ulicy Szpitalnej 15**. Zaprojektowany przez Karola Borkowskiego, w stylu renesansu północnego budynek, powstał w latach 1881–1883 dla Kasy Oszczędności Miasta Krakowa. Obecnie, przyciąga admiratorów sztuki alegorycznymi witrażami Józefa Mehoffera. Na pierwszym piętrze znajduje się witraż z alegorią Oszczędności, na drugim z alegorią Dobrobytu i łacińską sentencją „każdy kowalem swego losu”. Oba zostały wykonane w 1933 roku. Gmach został rozbudowany w latach 1929–1930 według projektu Stanisława Filipkiewicza i Juliusza Kolarzowskiego. Obecnie mieści się tam oddział Banku Pekao SA, a tłem dla operacji finansowych pozostają wspaniale zachowane wnętrza, zabytkowe meble i dzieła sztuki.

Drugim punktem na mapie zwiedzania był **kościół i klasztor Pijarów przy ulicy Pijarskiej 2**. Zwiedzający mieli okazję zwiedzić miejsca, które nie są dostępne na co dzień – klasztor i kryptę. Do wnętrza dolnego kościoła prowadzą dwubiegowe schody, nawiązujące symboliką do stopni, po których wedle tradycji stąpił Chrystus przed sąd Piłata. Dawniej stanowiły ważne miejsce kultu w Krakowie – pątnicy przez wieki pokonywali je na kolanach. Krypta, a dokładnie mówiąc dolna część kościoła była konsekrowana w 1733 roku jako **kaplica Świętych Schodów**. Inna nazwa tego miejsca to kaplica Uwzięzionego Chrystusa. W Wielkim Tygodniu urządzano pod Świętymi Schodami Grób Pański. Przy wznoszeniu kościoła pijarów wzięło udział wielu artystów, wśród nich ważni i znani twórcy tej epoki. Kościół zaprojektował Kacper Bażanka – polski architekt późnego baroku. Po otrzymaniu

specjalnego pozwolenia od władz (1889 r.), krypta stała się reprezentacyjnym domem przedpogrzebowym, z którego zakonnicy czerpali pokaźne zyski. Pogrzeb wyruszający z tego miejsca uchodził w Krakowie za wielki przywilej. Stąd ruszył m.in. kondukt żegnający Stanisława Wyspiańskiego.

Wydawać by się mogło, że **park Jordana** krakowianie znają na pamięć, kryje on jednak wiele tajemnic. Otwarty w 1889 roku Miejski Park dra Henryka Jordana stanowił pionierskie przedsięwzięcie, naśladowane później w licznych ogródkach jordanowskich w całym kraju. Organizacja parku czerpała z nowoczesnych zagranicznych trendów; funkcjonowało tu aż 12 boisk wyposażonych w sprzęt sportowy, a także pawilony i infrastruktura do wszelkiego rodzaju gier i zabaw dla dzieci i młodzieży. Do dziś w tym miejscu, na ponad 22 hektarach zieleni, można w pełni realizować ideę aktywnego wypoczynku, a równocześnie poznawać historię – w myśl idei harmonijnego rozwoju ciała i ducha!

Trasę krakowską uzupełniła filmowa historia **Poczty Głównej w Krakowie**. *Bądźmy w kontakcie* to opowieść o rozwoju i przemianach instytucji zajmującej słynny budynek na skrzyżowaniu ulic Wielopole i Westerplatte. Premiera filmu odbyła się 18 września na YouTube i Facebooku Małopolskiego Instytutu Kultury. XXI wiek przyniósł nowe wyzwania w pocztowej rzeczywistości. Zjawiska takie jak upowszechnienie elektronicznych form komunikacji czy zniesienie monopolu na usługi kurierskie sprawiły, że wszystkie poczty na świecie musiały na nowo zdefiniować zasady swojego funkcjonowania. W 2018 roku budynek na rogu ulic Wielopole i Westerplatte został wystawiony na sprzedaż. Obecnie właścicielem gmachu jest firma Zeitgeist Asset Management.

Wstęp do wszystkich zabytków i na wszelkie aktywności realizowane podczas Dni był bezpłatny. Inicjatorem Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego jest samorząd Województwa Małopolskiego. Wydarzenie zrealizował Małopolski Instytut Kultury.

Opracowano na podstawie strony <https://mik.krakow.pl/>
oraz *Małej encyklopedii Krakowa* Jana Adamczewskiego, Kraków 1997